

Verslag bijeenkomst Werkgezelschap Godsdienstsociologie en Godsdienst antropologie 7 november 2014

Aanwezig:

Joantine Berghuijs, Pieter Boersema, Anja van den Bos, Durk Hak, Lammert Jansma, Jan Jonkers, Joris Kregting (secretaris), Egbert Ribberink, Erik Sengers, Jan Sloot, JanDirk Snel, Sipco Vellenga (voorzitter) en Nico Vink.

Mededelingen:

- De voorzitter wijst de aanwezigen nog eens op het betalen van de contributie (€15,- op NL42RABO0151771901, t.n.v. Werkgezelschap Godsdienstsociologie te Nijmegen) en onze nieuwe website www.wgsga.nl (in ontwikkeling!).
- Op vrijdag 30 januari 2015 vindt de volgende bijeenkomst plaats van ons werkgezelschap! Een uitnodiging met informatie over de sprekers volgt begin van het nieuwe jaar.
- Op 5 juni 2015 vindt het publiekssymposium van het tijdschrift *Religie en Samenleving* plaats. Ook hiervoor volgt natuurlijk nog een aparte uitnodiging. *Religie en Samenleving* organiseert het deze keer samen met Hogeschool Windesheim en het symposium vindt plaats in Amsterdam. De titel van het symposium heet 'Het gaat gewoon door! Intergenerativiteit en de voortgang van de christelijke traditie'. Ochtendsprekers zijn Albert Althuis en Hans Snoek; in de middag volgen er parallelsessies.

Presentatie 1: Dr. Joantine Berghuijs Proefschrift *New Spirituality and Social Engagement*

In veel publicaties wordt gerept over de lage sociale betrokkenheid van nieuwe spirituelen (ego-religie). Dit gaat vaak gepaard met weinig direct bronmateriaal en weinig empirisch bewijs. In haar onderzoek heeft Joantine geprobeerd dit wel te bieden, op basis van survey-onderzoek met het LISS-panel.

Ze definieert twee doelgroepen rond nieuwe spiritualiteit: Spirituele mensen door zelftoekenning (men beschouwt zich spiritueel maar rekent zich niet tot een religieuze groep) of door affiniteit met typische spirituele ideeën, ervaringen en praktijken. Deze twee groepen hebben vanzelfsprekend een overlap. De twee afgebakende groepen verschillen nauwelijks van elkaar wat betreft sociale betrokkenheid; ze zitten allebei tussen de traditioneel-kerkelijke religieuzen en de seculieren. In het verklarende model blijken geslacht, leeftijd en opleiding belangrijke en interveniërende variabelen.

De discussie spitst zich toe op de mogelijkheid om extra inzicht te krijgen door meer verklarende kenmerken op te nemen (cohorteffecten, effecten van een religieuze opvoeding en van sociale milieus). Daarnaast zou een strakkere afbakening/opdeling van de doelgroepen (bijvoorbeeld al dan niet deelnemend aan spirituele activiteiten) en van de referentiegroep de seculieren (nu erg breed) kunnen leiden tot meer verschillen in sociale betrokkenheid.

Het proefschrift is te downloaden: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/291335>

Joantine maakt van de gelegenheid gebruik om de aanwezigen te vragen naar hun mening over de operationalisatie van de begrippen uit het onderzoek *Multiple Religious Belonging*. Dit is een NWO-onderzoek onder leiding van Manuela Kalsky en André van der Braak aan de VU; Joantine voert als

postdoc een empirisch onderzoek uit. Er wordt vooral stilgestaan bij het begrip *belonging*, door Joantine uiteengelegd in negen dimensies (affiniteit, herkomst, rituelen/praktijken, overtuigingen, verhalen en personen, ervaringen/emoties, leefregels, communicatie/deelname/lidmaatschap, ik ben.../identificatie). De complexiteit van afbakening van dit begrip wordt door diverse aanwezige leden aangestipt, als het bijvoorbeeld gaat om de relatie met religiositeit en het verschil tussen *belonging* als sociale term voor een groep tegenover ideeën etc. Kwalitatief onderzoek over de betekenis van het concept *belonging* is gewenst, liefst voorafgaand aan het vragenlijstonderzoek.

Presentatie 2: Drs. Egbert Ribberink Deprivatization of Disbelief

Egbert is promovendus bij Prof. Dr. Dick Houtman (Leuven) en daarnaast werkzaam bij de evangelische beweging Agapè. Hij wil op basis van vier artikelen rond anti-religiositeit komen tot een proefschrift. Twee artikelen zijn al gepubliceerd (twee artikelen volgen nog):

- Te ongelovig om atheïst te zijn (Religie en Samenleving 5-3, 2010; samen met Dick Houtman).
- Deprivatization of Disbelief (Politics and Religion, 6, 2013; samen met Peter Achterberg en Dick Houtman).

Centraal in de artikelen staat (de toetsing van) de problematisering van de groep seculieren. Deze groep is meer divers dan meestal wordt verondersteld en de samenstelling hangt af van de context in een land. Seculariteit en religiositeit zijn volgens zijn deprivatiseringsthese spiegels: anti-religiositeit als reactie op de context, hoe meer religie, hoe meer anti-religie. In deze context spelen ook protestant versus katholiek, geboortecohort en opleiding een verklarende rol. Zo laat Egbert zien dat laag opgeleiden in laag-kerkelijke landen sterk anti-religieus zijn maar in hoog-kerkelijke landen juist niet. Bij hoog opgeleiden is het precies andersom, sterk anti-religieus in hoog-kerkelijke landen en in laag-kerkelijke landen juist niet. In het vervolg van zijn promotieonderzoek zal Egbert de impact van de religieuze culturele erfenis in Europese landen op de groep seculieren verder onderzoeken.

In de discussie vraagt men zich af hoe de deprivatiseringsthese het buiten Europa doet. Of er ruimte is voor historische verklaringen (bijvoorbeeld het stadium waarin de secularisatie van een land zich bevindt) en voor verklaringen met behulp van het concept 'ervaren dreiging'. Wellicht kunnen sommige begrippen nader worden gedefinieerd, zoals religiositeit (publiek of privé) en tolerantie. En tot slot, is de persoonlijke, evangelische, achtergrond een motivatie om dit onderzoek te doen en in welke mate beïnvloedt dit het proces?